

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

- 1^e schriftlezing: Lucas 22, 1-13
- 2^e schriftlezing: Joël 3 (NBV-indeling)
- 3^e schriftlezing: 1 Tessalonicenzen 5, 1-11
- 4^e schriftlezing: Lucas 22, 14-23

Inleiding

Het leven dat God geeft, bloeit op wanneer de goede gaven van de schepping als geschenken van Gods Geest aan mensen uitgedeeld worden beleefd.

Dat we juist met Witte Donderdag uitkomen bij, ik denk, de mooiste tekst van de profeet Joël, die ons deze Veertigdagen vergezelt, is wel heel bijzonder: 'Ik zal mij geest uitgieten over al wat leeft. Jullie zonen en dochters zullen profeteren, oude mensen zullen dromen dromen en jongeren zullen visioenen zien ...' Een prachtige belofte, juist op een moment dat de crisis zich aandient.

Overdenking

Charisma vloeit. Een charisma is altijd een geschenk, een genadegave, de kwaliteit die een mens kan hebben, niet op basis van verdienste, het vermogen vrucht te dragen niet om geld of de waardering van mensen, maar omwille van de vreugde, de intrinsieke waarde van de daden zelf. De charismatisch bevlogen mens wordt gedreven niet door korte termijn gewin voor zichzelf, maar door een droom die hoger grijpt, een visioen dat verder strekt, een profetie die de diepere betekenis van de dingen die gebeuren heeft blootgelegd, de zin van het alles toegankelijk heeft gemaakt. Aan het optreden in het openbaar op grond van deze droom van vrede en recht kan, dat weten de profeten van Israël allen uit eigen ervaring, lijden zijn verbonden. Maar zij kunnen niet anders. Zij weten zich immers gegrepen door de God die Israël heeft geroepen, ja die Israël belijdt de Schepper van de aarde te zijn. Zelfs de dood kan onlosmakelijk verbonden zijn met deze weg, niet als Gods wil voor zijn knecht, maar als onontkoombaar omwille van de opdracht door de Godsgezant ervaren. Tegelijkertijd is er onuitsprekelijke vreugde omdat de bestemming van het Godsgeloof op deze weg van verbondenheid tot openbaring komt en te midden van mensen wordt gevierd als een feest van bevrijding. Het woord 'charisma' is in het Grieks verwant aan 'chairein', zich verheugen.

Genadegaven van de Geest zijn altijd in beweging. Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. In het Israël van vóór de Babylonische Ballingschap staan de grote

profeten, zoals Elia, Jesaja, Amos en Jeremia, vrijwel allemaal op zeer gespannen voet met de gevestigde orde van overheid en godsdienst, de orde van de koning en de tempel. De profetische stem neemt immers geen blad voor de mond. Profetisch gezag is charismatisch van karakter. Het baseert zich wat de legitimatie betreft direct op God zelf en diens roeping tot de profeet persoonlijk gericht. De profetische pretenties maken zichzelf waar en zijn dus niet afhankelijk van traditie of wet. Het komt tot een climax in wat de Dag des Heren wordt genoemd. Meer dan een punt op de kalender, denk ik, dat daarmee een paradoxale waarheid profetisch wordt aangewezen. Dat is de waarheid die door Jezus Christus wordt beleefd, ja die door hem wordt gestorven en geleefd. De verschrikkende en tegelijk verheugende dubbelheid van ondergang en verrijzenis, van martelaarschap en ingaan tot Gods heerlijkheid, van zich geven voor mensen als Gods Zoon en tegelijkertijd van gegeven krijgen van eeuwige liefdemacht, het is in de ogen van sommigen een kruisiging die een troonsbestijging wordt.¹

De profeet Joël staat zelfbewust in de profetische stroom van Israël. Echter Joël leeft na de ballingschap, te midden van een jodendom onder druk en Joël klaagt het volk wel aan en de tempeldienst, maar hij gaat, zoals we hebben gezien, toch die samenwerking zoeken tussen priester en profeet. Joël heeft gehoopt op een moment van charismatische vernieuwing van de tempeldienst. Samen doen zij, de profeet en de priester, een appèl op heel het volk.² Joël gaat daarbij uit van de nood van het dagelijks leven. Immers het land ligt er volkomen kaalgevreten bij na de sprinkhanenplag.

Joël mag dan een profeet zijn, dat is een charismatische stem die zich door geen mens laat verhinderen het woord van God te spreken zoals hij dat heeft verstaan, Joël mag dan een echte profeet zijn, hij heeft de tempel niet afgeschreven.³ De profeet weet heel goed dat daar dingen gebeuren die ver af staan van de bedoelingen van God. Vaak worden de offers plichtmatig en zonder innerlijke beleving voltrokken. Wat ooit een direct en ethisch geladen appèl betrof klinkt nu vaak als een ritueel, gestold in de tijd, niet langer vloeiend. Joël zal hebben begrepen dat het eigenlijk niet anders kan dan dat dit als bijproduct van het geloof bestaat. Hij keurt

het niet goed, maar heeft er de hele tempeldienst van Jeruzalem niet om afgeschreven.

We stuiten hier op een probleem van alle tijden en het is niet strikt aan godsdienst gebonden. Ieder ideaal wordt er op den duur door getroffen. Immers daar waar mensen een kostbare erfenis van een openbaringsmoment willen doorgeven aan hen die het zelf niet hebben meegemaakt, maken zij er figuurlijk, of soms letterlijk een 'pakketje' van of ze het bewust willen of niet, een bundeltje geschriften, een verzameling gewoonten, een systeem van dogmatiek, een catechismus, een opsommende belijdenis, een ritueel, een liturgie. Mensen doen dit met de beste bedoelingen en eigenlijk kunnen ze niet anders. Ze zijn bang dat de inhoud anders verloren gaat en dat is begrijpelijk. Mensen handelen uit ontzag voor het heilige. Tegelijkertijd is er, ondanks alle goede bedoelingen, altijd het grote gevaar dat de oorspronkelijk zorgvuldige pogingen het kostbare Godsgeheim te bewaren, uiteindelijk leiden tot een stollingsproces dat ontoegankelijk maakt. Langzaam maar zeker wordt de taal van het geheimenis onverststaanbaar.

Daarom zijn actuele momenten van herbronning onmisbaar voor ieder levend geloof. Telkens weer nieuwe ervaringen van inspiratie zijn noodzakelijk voor iedere levensovertuiging die er nog toe doet in telkens weer andere fasen van de geschiedenis voor telkens weer andere generaties. Wij kunnen eenvoudigweg niet teren op de kost van onze ouders. Die hebben zij al opgegeten. Dat is nooit anders geweest. Alleen leven wij wel in een tijd dat er, net als in de tijd van de jonge Samuël, in onze dagen zelden woorden van de Heer klinken en er breken, zo lijkt het, al helemaal geen visioenen door.⁴ Wij worden te midden van onwaarschijnlijke materiële rijkdom bezig gehouden met de permanente bedreiging daarvan. Dat is het seculiere evangelie van onze tijd.

Jezus zelf is voor sociologen een van de schoolvoorbeelden van wat er kan gebeuren als een charismatisch optredende persoon met volgelingen in botsing komt met de gevestigde autoriteiten. Scherp heeft Jezus zich afgezet tegen Farizeeën, schriftgeleerden en priesters. De tempel zelf en de wet van God heeft Jezus nooit afgeschreven.⁵ Laten we nooit vergeten dat Jezus (en trouwens ook Paulus) altijd joods is gebleven. Maar de botsing met de joodse leiders van zijn tijd was onvermijdelijk. Jezus heeft hen tegen zich in het harnas gejaagd door zijn nieuwe uitleg van de wet en natuurlijk door het tempelplein schoon te vegen. Terecht zijn de autoriteiten geschrokken van deze timmermanszoon uit Nazareth. In zijn eenvoud en Godsvertrouwen heeft hij de basis van hun gezag radicaal ondermijnd, dat hebben ze heel goed begrepen.

Zijn levende en vernieuwende band met God verdroeg zich niet met hun religieuze macht. De tragedie van deze mensen is geweest dat zij niet, zoals het leiderschap in de dagen van Joël, in staat zijn geweest zich te laten raken door de inhoud van zijn prediking. Hoe is dat met ons vandaag? Het blijft waar: je kunt charisma niet vastpakken. Het is vloeibaar als water. Echt charisma bestaat slechts in het geboorte-uur, aan de bron. Het is niet duurzaam. Tegenwoordig zeggen wij: 'beperkt houdbaar'. 'Zodra het charisma als gezag gevestigd raakt, begint het af te kalven en verandert het in iets anders.'⁶ Het is geen verwijt. Het is een constatering en wij doen er goed aan daarmee rekening te houden, zeker in de kerk, al helemaal na 2000 jaar.

Het is alleen maar logisch dat er na de dood van Jezus op den duur door toedoen van de apostelen een organisatie is gekomen die de erfenis van Jezus toegankelijk wil houden en daaruit wilde blijven putten om telkens weer nieuwe impasses te kunnen nemen. Met name als de eerste generatie uitsterft, wanneer de ooggetuigen van het eerste uur niet meer kunnen vertellen, dan kan het niet anders dan dat de overgeleverde verhalen de functie van het mondelinge getuigenis gaan overnemen. Maar voor de tweede generatie maken die dingen van meet af aan deel uit van hun dagelijks leven, heel anders dan voor de mensen die het zelf hebben meegemaakt. Hun leven werd immers ooit op z'n kop gezet door deze Jezus. Als het voor de tweede generatie al moeilijk was, hoe is het dan voor deze 90ste generatie, waar wij toe behoren?

Laat we nooit vergeten dat Jezus de kerk niet heeft gesticht. Dat geeft een zekere ontspanning. De kerk zelf is niet zaligmakend. De kerk is een middel. Jezus heeft de kerk niet gesticht. Jezus preekte het Koninkrijk van God. Dat was zijn doel en daarvan getuigen de evangelisten. Hij deed dat op een spiritueel gesproken revolutionaire wijze die vriend en vijand heeft verbaasd. Wat er daarna kwam was de kerk als een poging de betekenis van Jezus niet verloren te laten gaan, maar integendeel wereldwijd te verspreiden. Maar die kerk kon alleen functioneren in de geest van Jezus door zelf telkens weer, op telkens weer andere plaatsen, een spirituele herbronning te beleven. Zo zitten die twaalf leerlingen daar als een voorbeeld voor ons allemaal met hun Heer om de tafel, representanten van de Twaalf Stammen, een hersteld Godsvolk onderweg naar het beloofde land.

Die herbronning is wat je ziet op zoveel momenten in de kerkgeschiedenis, in het leven van een Augustinus, een Franciscus en een Luther. Daar waar mannen en vrouwen opstaan die de geestelijke kunst verstaan te putten uit de bron die de levende Jezus heet, daar wordt Gods geest, telkens opnieuw, uitgegoten over al wat leeft. Daar profeteren zonen en dochters. Daar dromen oude mensen van de komst van Gods

Koninkrijk en daar zien jongeren visioenen. Gods Geest wordt vaardig, niet alleen over mondige burgers, maar over alle mensen, vrije mensen net zo goed als slaven en slavinnen. Dit is één groot pleidooi voor de vitaliteit van Godsvertrouwen tegen de klippen van een harde wereld op. Zo worden mensen gered van de historische, sociologische of economische omstandigheden die ze vasthouden als een gevangenis.

Fascinerend vind ik die omkering in de Joëlprophetie. Hebt u die gehoord? Wij weten dat enthousiaste jongeren, nog niet in het leven teleurgesteld, vaak dromen van een mooie toekomst. Misschien zouden

wij nog durven hopen dat oude mensen, door schade en schande wijs geworden zouden kunnen profeteren van vrede en recht. Maar dat juist jongeren profetische visioenen kunnen krijgen en dat oude mensen aan het eind van hun leven nog durven dromen van een goede toekomst, dat is de omgekeerde wereld! Zo is, zegt Joël de werking van de genadegaven van de Geest Gods. Als we zo de Maaltijd van de Heer vieren aan de vooravond van de dag dat wij zijn lijden gedenken, dan staan wij in de kring van al die miljoenen die in telkens weer andere omstandigheden in steeds weer andere tijden, willen drinken uit de bron omwille van de vreugdevolle gaven van de Geest die leven geeft.

Noten

¹Cf. m.n. het lijden van Christus en de kruisiging in het Johannesevangelie.

²Joël 2, 12-17. Zie de preek van 17 maart 2013.

³Cf. Fohrer, G., *Die Propheten des Alten Testaments*, Band 6, *Die Propheten seit dem 4. Jahrhundert*, Gütersloh 1976, 40 en 92.

⁴Cf. 1 Samuël 3,1

⁵Cf. Lucas 16,17

⁶Berger, P.L., en B. Berger, *Sociologie. Een biografische opzet*, Baarn 1986, 258-260, waar de sociologische analyse van charisma door Max Weber wordt besproken, quote 260.

Figuur 1: De profeet Joël